

บทความพิเศษ

บทบาทและหน้าที่ของครูแพทย์

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ พลโทหญิง แพทย์หญิง ทิพย์ ศรีไพศาล

ท่านเป็นแพทย์? ท่านเป็นครู? หรือท่านเป็นครูแพทย์? ท่านเคยถามตนเองบ้างไหม

สถาบันของเราเป็นทั้งโรงเรียนแพทย์ (วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า) และเป็นสถาบันที่ฝึกอบรมแพทย์ผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ หลายสาขา (โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า) ฉะนั้นเราคงหนีไม่พ้นที่จะต้องมี **“บทบาทและหน้าที่ของครูแพทย์”** ด้วยเป็นแน่

ครูแพทย์ ที่ดีจะต้องเป็นครูที่ดีและเป็นแพทย์ที่ดีด้วย

ครูที่ดี ตามพระพุทธดำรัสมี 7 ประการ คือ

1. การทำตัวให้เป็นที่รักแก่ศิษย์
2. การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่น
3. การเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่ามีความประพฤติดีงาม
4. การมีความมานะในการตักเตือนสั่งสอนโดยไม่เกรงกลัวว่าจะถูกเกลียด โกรธ มีความเฉลียวฉลาดในการใช้คำพูด
5. การเป็นผู้มีความอดทนต่อถ้อยคำ โดยมีเจตนาดีเป็นที่ตั้ง
6. การรู้จักสอนจากง่ายไปหายาก
7. การรู้จักแนะนำศิษย์ในทางที่ถูกที่ควร

“ครูแพทย์” นอกจากจะมีบทบาทเหมือนครูที่ดีโดยทั่วไปแล้ว ยังต้องปฏิบัติหน้าที่ของแพทย์ที่ดีอีกด้วย ปัญหาจึงมีว่า เราจะเริ่มเป็น **“ครูแพทย์”** อย่างไร? หรือเราติดอยู่ตรงไหน? จะแก้ไขอย่างไร?

นายแพทย์ ศรีสกุล จารุจินดา¹ ได้เสนอแนวทางและขั้นตอนต่างๆ ของครูแพทย์ที่ดี ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสามารถนำมาใช้กับครูแพทย์ทุกคนได้

สิ่งแรกที่สำคัญที่สุด คือ ต้องมีความศรัทธาที่จะเป็นครูที่ดีเกิดขึ้นก่อน ด้วยศรัทธา ด้วยความรัก และความตั้งใจที่จะให้ศิษย์ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น จะเป็นแรงผลักดันให้เสาะแสวงหาความรู้ทั้ง

ด้านวิชาการ (เพื่อให้ตัวครูลู้ดีในสาขาวิชาที่จะสอน) และใฝ่หาความรู้ ปรับปรุงด้านความเป็นครู (วิชาครู) ซึ่งวิชาครูนี้มีความสำคัญมาก ได้แก่ แพทย์ศาสตร์ศึกษา ซึ่งจะให้ความรู้ทางด้านวิชาครู เรื่องหลักสูตร การเขียนวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน (objective) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (learning experience) ตลอดจนการประเมินผล (evaluation)

ในฐานะที่ท่านเป็นครูแพทย์ ท่านมีหน้าที่อย่างไรบ้าง?

● วิชาชีพ

1. **สอน** โดยสอนนักเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตั้งแต่วัตถุประสงค์รายวิชา วัตถุประสงค์ของหลักสูตร และของวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า (นักเรียนแพทย์ทหาร) และวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมให้เป็นผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่างๆ ของแพทยสภา (แพทย์ประจำบ้าน) โดยใช้ความรู้ทั้งทางด้านวิชาการแพทย์ และความรู้ทางด้านการเป็นครู หรือศิลปะการสอนที่ดีมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับนักเรียน หรือแพทย์รุ่นน้อง

ศิลปะการสอน 4 อย่าง

1. **สันตสนา** สอนให้เข้าใจแจ่มชัดจนเหมือนกับตาเห็น
2. **สมภาพนา** สอนให้ซึ่งใจ ชวนให้อยากนำมาปฏิบัติ หรือให้อยากจะเอาอย่าง
3. **สมตเตชนา** สอนกระตุ้นให้เกิด การกระตือรือร้น ไม่เบื่อหน่าย
4. **สัมปหังสนา** สอนให้รู้สึกสดชื่น รื่นเริง ตลอดเวลา
2. **วิจัย** เพื่อนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน และเพื่อให้เป็นประโยชน์และความก้าวหน้าทางการแพทย์
3. **บริการ** ซึ่งอาจจะเป็นบริการทางวิชาการ และบริการทางการรักษา ส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคแก่ประชาชน การบริการนี้จะเป็นประสบการณ์ของครูแพทย์ที่จะต้องสร้างสมขึ้นเพื่อนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนแก่ศิษย์ได้
4. **บำรุงศิลปวัฒนธรรม**
5. **เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา**^{2,3} ให้คำปรึกษาแนะนำทางด้าน

วิชาการ และควรได้เอาใจใส่สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนนอกเหนือไปจากพฤติกรรมการเรียน จะทำให้ครูได้ทำหน้าที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือมีส่วนผลิตแพทย์ที่ประกอบด้วยความรู้ความสามารถทางด้านวิชาชีพเป็นอย่างดี มีคุณธรรมจริยธรรม อันเหมาะสมแก่อาชีพ มีสุขภาพจิตดี รู้จักแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ และถูกต้องเหมาะสม

● **บริหาร** ในการที่ครูซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาควิชาย่อมต้องมีส่วนร่วมในการบริหารของภาควิชา เช่นเป็นตัวแทนของภาควิชาเป็นกรรมการ หรืออนุกรรมการต่างๆ ของวิทยาลัย หรือโรงพยาบาล เพื่อมีส่วนร่วมและเพื่อประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ครูจะต้องแบ่งเวลาให้เหมาะสมโดยไม่ละเลยหน้าที่หลักที่กล่าวแล้ว

● **วิชาสังคม** มีความรู้ทั่วไป ปรัชญาและสังคม รวมทั้งคอมพิวเตอร์ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) ที่กำลังก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

และด้วยแรงศรัทธาที่จะเป็นครูที่ดี ท่านก็จะพิจารณาและศึกษาทบทวน ดูถึงบทบาทของครูที่ดี ดังได้กล่าวแล้ว เพื่อนำมาประกอบใช้กับคุณลักษณะของตนเอง เพื่อเสริมให้มีลักษณะของครูที่ดีในส่วนที่ตนยังขาดอยู่ และเข้าใจถึงคุณลักษณะที่ดีที่ตนเองมีอยู่แล้ว เพื่อเสริมให้ดียิ่งขึ้น

เมื่อสอนไปแล้วก็จะต้องประเมินดูว่า ที่สอนผ่านไปนั้นเป็นอย่างไร ยอมรับการประเมินจากผู้อื่น นับแต่ผู้บังคับบัญชา เพื่อนๆ ตลอดจนนักเรียนที่ท่านสอน และที่สำคัญคือการประเมินตนเอง โดยพิจารณาว่า การสอนนั้นตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยการสำรวจจากพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างการสอน และการสำรวจตนเองด้วยความยุติธรรม

เมื่อรับคำติชม การประเมินผลการสอนมาแล้ว จะต้องยอมรับและนำไปพิจารณา ถ้าดีก็เพิ่มศรัทธามากขึ้น ถ้ายังไม่ดีก็ต้องแก้ไขเพื่อให้ดีขึ้น

สิ่งจำเป็นที่จะทำให้มีบรรยากาศน่าเรียน น่าศึกษา ประกอบด้วย 3 ประการ¹ ประการแรกคือ **ความศรัทธา (enthusiasm)** ที่จะทำการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ประการที่สองคือ **ความยอมรับนับถือร่วมกัน (mutual respect)** ระหว่างครูและศิษย์ ประการที่สาม **การเรียนรู้ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งกระบวนการสอบถาม (inquiry) และการค้นคว้า (discovery)** ครูยังต้องเป็นผู้ที่สามารถสร้างสรรค์บรรยากาศให้เกิดความรักและความยอมรับนับถือ ระหว่างครูกับศิษย์ให้ดียิ่งด้วย

ในการที่จะให้การเรียนการสอนได้ผลดีที่สุดนั้น บทบาทของครูนอกจากจะต้องเป็นไปในลักษณะที่สนับสนุนต่อนักเรียนในการเรียนอย่างเต็มที่แล้ว ครูเองต้องมีบุคลิกลักษณะและความสามารถที่จะเสริมให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทอย่างดีที่สุดได้ด้วยการวัดความสามารถของครูนั้นกำหนดได้ไม่ยากนักเพราะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่นทัศนคติของผู้ที่จะทำการวัด ประเภทของนักเรียน ชนิดของวิชาที่สอน ฯลฯ แต่ก็พอจะกำหนดเกณฑ์พื้นฐานที่พอจะใช้วัดได้ ซึ่งกำหนดเสนอไว้พอเป็นตัวอย่างโดย American Educational Research Association (1952) ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้คือ

1. ความสำเร็จในชีวิตการงานของนักเรียน
2. ความสำเร็จในการศึกษาต่อของนักเรียน
3. ความสำเร็จในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ปัจจุบันของนักเรียน
4. ความพอใจของผู้ปกครองต่อครู
5. ความพอใจของผู้บังคับบัญชาต่อครู
6. ความรู้สึก ค่านิยม และทัศนคติของครู
7. ความรู้สึกของครูเกี่ยวกับจิตวิทยาการศึกษา
8. การควบคุมอารมณ์ ตลอดจนการปรับตัวของครูให้เข้ากับภาวะของสังคม
9. ความรู้ของครูเกี่ยวกับหลักสูตร
10. ความรู้ของครูทางวิชาการ
11. ความสนใจของครูต่อวิชาการ
12. ความสามารถของครูในขณะทำการฝึกสอน
13. ความสามารถของครูในการเรียนวิชาครู และ
14. ความเฉลียวฉลาดของครู เป็นต้น

หน้าที่ของครูแพทย์เป็นหน้าที่ที่หนัก^{4,5,6} ต้องมีความรู้ดีใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยู่เสมอ มีทักษะ เจตคติ พร้อมทั้งจะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ ในสถานการณ์ปัจจุบัน การที่ครูจะดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งด้านความรู้และคุณธรรม ต้องการความพยายามและเสียสละอย่างสูง จะต้องมี ความภูมิใจในงานที่ตนรัก และยินดีเมื่อศิษย์จบออกไปเป็นแพทย์ที่ดี ทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ ศิษย์ที่สำเร็จไปเป็นแพทย์ที่ดี ก็จะเป็นกำลังใจแก่ครูทำให้เกิดความศรัทธาที่จะทำให้ตัวครูเองมีไฟที่จะไปหาความรู้ และเพิ่มพูนความสามารถที่จะอบรมสั่งสอนศิษย์ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ฉะนั้นท่านจะเป็นเพียงครูหรือเป็นเพียงแพทย์อย่างไร อย่างหนึ่งคงมิได้ เพราะในโรงเรียนแพทย์หรือสถาบันที่มีการฝึก

อบรมแพทย์ ต้องมี “ครูแพทย์” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างศิษย์ให้เป็นแพทย์ที่ดี ครูแพทย์จึงต้องตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตน ต้องมีวิญญูณของความเป็นครู มีความเป็นเลิศในวิชาการแพทย์ มีความสามารถประยุกต์ใช้หลักวิชาครูในการสอนทางการแพทย์อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องปลูกฝังศรัทธาแห่งความเป็นครูของตนเอง ให้บังเกิดเพิ่มพูนขึ้นอยู่เสมอ

ท่านพร้อมที่จะเป็น “ครูแพทย์” หรือยัง?
คงไม่ช้าเกินไปที่เราจะเริ่มที่จะเป็นครูแพทย์ที่ดีกันวันนี้

กระจงเงาเรามีไว้ส่องหน้า⁷
เพื่อรู้ว่าเต็นเป็นไหน
ถ้าอยากรู้ตัวครูเป็นอย่างไร
ให้ดูได้ที่ศิษย์ซึ่งสอนมา

เอกสารอ้างอิง

1. ศรีสกุล จารุจินดา บทบาทและหน้าที่ของครูแพทย์ ในหนังสือแพทยศาสตร์ศึกษา (บรรณาธิการเฉลิม วราวิทย์, เสรี ร่วมสุข) 2526, หน้า 1-9.
2. พิเชฐ อุดมรัตน์ ครูที่ดีเป็นอย่างไร ใน “ศรีของครู” หนังสือที่ระลึก รศ.พ.ญ.อนงค์ นนทสุต อายุครบ 60 ปี 2530.
3. สมโพธิ พุกกะเวส อาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษาแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการอาจารย์ที่ปรึกษา 1-3 ตุลาคม 2528 คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
4. ประมูล สุขวัฒนา วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า “ของเรา” วิทยาสารเสนาารักษ์ 2530;40:111-3.
5. เมืองทอง เขมมณี บทบาทของครูเอกสารประกอบการศึกษาของหน่วยแพทยศาสตร์ศึกษา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรกฎาคม 2526
6. สมโพธิ พุกกะเวส การพัฒนาครูแพทย์ ในหนังสือที่ระลึกพระราชทางเพลิงศพ ศ.เกียรติคุณ นพ.สมโพธิ พุกกะเวส 2547.
7. จันทรนิวัตน์ เกษมสันต์ บทบาทครูในหนังสือที่ระลึก ศ.พญ.ม.ร.ว. จันทรนิวัตน์ เกษมสันต์ อายุครบ 60 ปี กรกฎาคม 2531 หน้า 69-77.